

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องระบบบริหารงานวิจัยสำหรับมหาวิทยาลัยภูมิภาค : กรณีศึกษาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นการวิจัยแบบสหสาขาวิชาโดยเน้นวิธีวิจัยในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบบริหารงานวิจัยสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิจัยสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อศึกษานวัตกรรมและกลวิธีสนับสนุนการบริหารงานวิจัยสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยและการออกแบบวิจัยดังนี้

ในการวิจัยครั้งนี้ หน่วยของการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือโครงสร้างสถาบัน กระบวนการสถาบันและพฤติกรรมในการวิจัยของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ในแง่วิธีวิจัย เนื่องจากหน่วยการวิเคราะห์จะครอบคลุมทั้งในระดับปัจเจกบุคคล หน่วยทางสังคมและกระบวนการทางสถาบัน วิธีการวิจัยจึงผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบถามซัก (Probe Interview)

1.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

1.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group)

2. การวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีการดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Survey)

3. กรอบแนวความคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

3.1 กรอบแนวความคิดที่ 1

ที่มาของกรอบแนวความคิดดังพัฒนามาจากประสบการณ์การทำงานบริหารงานวิจัยของคณะที่สอนทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ การประมวลประสบการณ์ดังกล่าวในคณะที่สังกัดวิทยาเขตปัตตานีผู้วิจัยได้แนวคิดในการสร้างแนวนโยบายการวิจัยของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ แนวคิดดังกล่าวก็คือการให้ความสนใจต่อพื้นฐานการวิจัยของคณะฯ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ด้านปัจจัยภายในแนวทางและวิธีการกำหนดนโยบายต้องมาจากการมีส่วนร่วม ประเด็นที่สำคัญมากก็คือ ควรจะต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้งถึงปรัชญา รากฐานแนวความคิดและลักษณะการวิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของคณะเอง นอกจากปัจจัยภายในแล้วยังต้องมองดูที่ปัจจัยภายนอกด้วย โดยให้ความสนใจกับแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็น “ตัวประกอบ” อันหนึ่งของแผนวิจัยของคณะฯ หลังจากรับพิจารณารากฐานความคิดเฉพาะของการวิจัยคณะฯ และแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยแล้ว จึงได้มีการ

พัฒนาและสร้างแผนกลยุทธ์การวิจัยของคณะ หลักการพิจารณาแผนกลยุทธ์ของคณะจะมีการทบทวนแผนกลยุทธ์เดิมที่ได้ผ่านกระบวนการระดมความคิดมาครั้งหนึ่งแล้ว ไม่ควรมองข้ามสิ่งที่ได้ทำไปก่อนหน้านี้ แต่ปรับปรุงและพัฒนาโดยมีรากฐานเดิมรองรับ ประกอบกับมีการวางแผนปฏิบัติงานฝ่ายวิจัยของคณะฯ ให้สอดคล้องกับแนวทางประกันคุณภาพการวิจัยของมหาวิทยาลัย แต่การพิจารณากระบวนการประกันคุณภาพจะดูในแง่วิธีปฏิบัติ ไม่ใช่เนื้อหา จุดมุ่งหมายและเป้าหมาย เพราะการประกันคุณภาพเป็นวิธีการหนึ่งเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายแต่ไม่ใช่จุดมุ่งหมายในตัวของมันเอง มีการพิจารณา “ตัวชี้วัด” คุณภาพงานวิจัยคณะฯ ที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดของวิชาการในคณะฯ และสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของคณะฯ และของมหาวิทยาลัย แนวทางดังกล่าวยังสนใจและให้ความสำคัญต่อการบริหารงานวิจัยซึ่งเป็น “ตัวแปรเชิงสถาบัน” ในการจัดการระบบการวิจัยและสร้างผลการวิจัยในลักษณะที่ยั่งยืน ในการนี้ ในบรรดาปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ควรให้ความสำคัญต่อ “คน” และกระบวนการสร้างคน กระบวนการบริหารจัดการเชิงสถาบันเพื่อพัฒนาคนที่เป็นนักวิจัย คุณลักษณะและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการวิจัยต่อคนและสังคม หลังจากการกำหนดนโยบายและแผนแล้ว การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนก็เป็นสิ่งสำคัญด้วย

หลังจากการสังเคราะห์ปัญหาและลักษณะพิเศษต่างๆ ในคณะ จึงได้มีการกำหนดเป้าหมาย (Goals Setting) การพัฒนางานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ควรมี 3 เป้าหมายคือ

1. เป้าหมายที่คน: เป้าหมายในด้านการพัฒนาศักยภาพการวิจัยในกลุ่มอาจารย์ ความหมายก็คือ ควรมุ่งพัฒนาและยกระดับความสามารถในการทำวิจัยของอาจารย์ โดยแบ่งกลุ่มอาจารย์ของคณะเป็นสามกลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มอาจารย์รุ่นใหม่ยังขาดประสบการณ์การทำวิจัยและขาดความมั่นใจที่จะเริ่มเข้าสู่การทำวิจัย เป้าหมายคือมุ่งเสริมสร้างโอกาสการทำวิจัย เพิ่มทักษะและประสบการณ์ ปริญญาและช่วยเหลือ สนับสนุน โครงสร้างพื้นฐานและทุน ผลักดันให้ทำข้อเสนอเค้าโครงการวิจัย และช่วยให้วิจัยให้สำเร็จ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มอาจารย์ที่มีประสบการณ์การทำวิจัยอยู่บ้างและต้องการพัฒนาความสามารถด้านการทำวิจัยให้มากขึ้น เป้าหมายคือมุ่งเสริมสร้างโอกาสการทำวิจัยให้มากขึ้น เร่งการพัฒนาทักษะ ปริญญาและช่วยเหลือ สนับสนุน โครงสร้างพื้นฐานและทุน ผลักดันให้ทำวิจัยให้สำเร็จ

กลุ่มที่ 3 กลุ่มอาจารย์ที่มีประสบการณ์การทำวิจัยสูงจะต้องมีเวทีหรือโอกาสได้ทำวิจัยเพื่อยกระดับมาตรฐานการทำวิจัยให้เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการระดับประเทศและสามารถเป็นผู้สนับสนุนการทำวิจัยของกลุ่มอาจารย์สองกลุ่มแรก

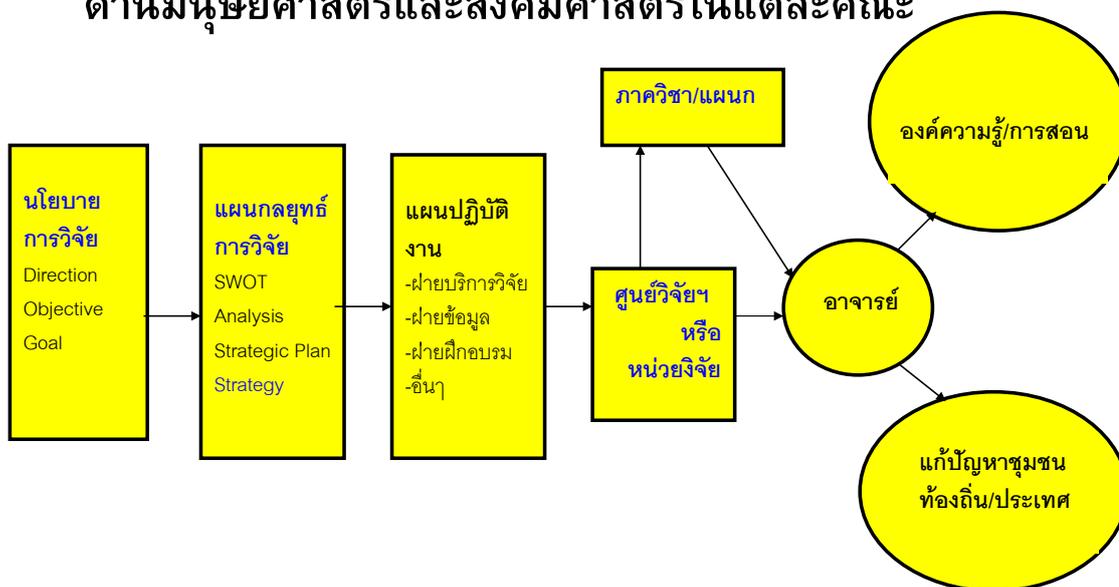
2. เป้าหมายที่เนื้อหาสาระวิชาการ: เป้าหมายวิจัยในแง่วิชาการคือการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและพัฒนาระบบการเรียนการสอน เป้าหมายนี้หมายถึงต้องพัฒนาการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ของอาจารย์ในสาขาวิชาที่สอนทั้งในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ซึ่งจะทำให้อาจารย์สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปเชื่อมต่อการสอนในวิชาที่ตนเชี่ยวชาญได้

3. เป้าหมายการวิจัยในแง่ประเด็นปัญหา: การแก้ปัญหาท้องถิ่น ชุมชนและยุทธศาสตร์ของประเทศ เป้าหมายนี้เป็นเป้าในแง่ประเด็นปัญหา ปัญหาท้องถิ่น ปัญหาชุมชน รวมทั้งปัญหาในภูมิภาค เพื่อให้การวิจัย รวมทั้งมุ่งแสวงหา/พัฒนาความร่วมมือด้านการวิจัยกับสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ (เช่นระดับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, และระดับสากล)

ตัวแบบแนวคิดดังกล่าวข้างต้นเป็นกรอบแนวความคิดที่สรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

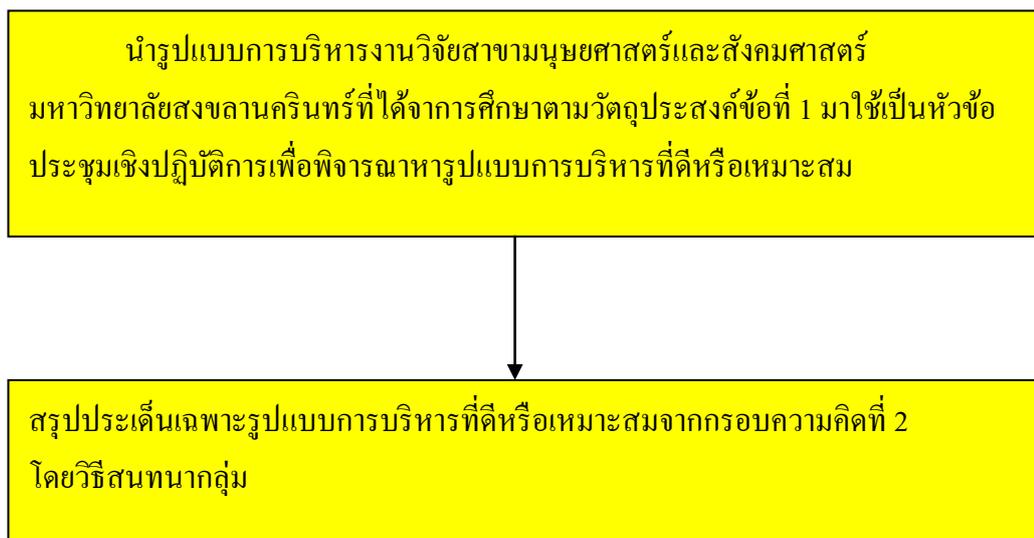
แนวทางกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัย

ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในแต่ละคณะ

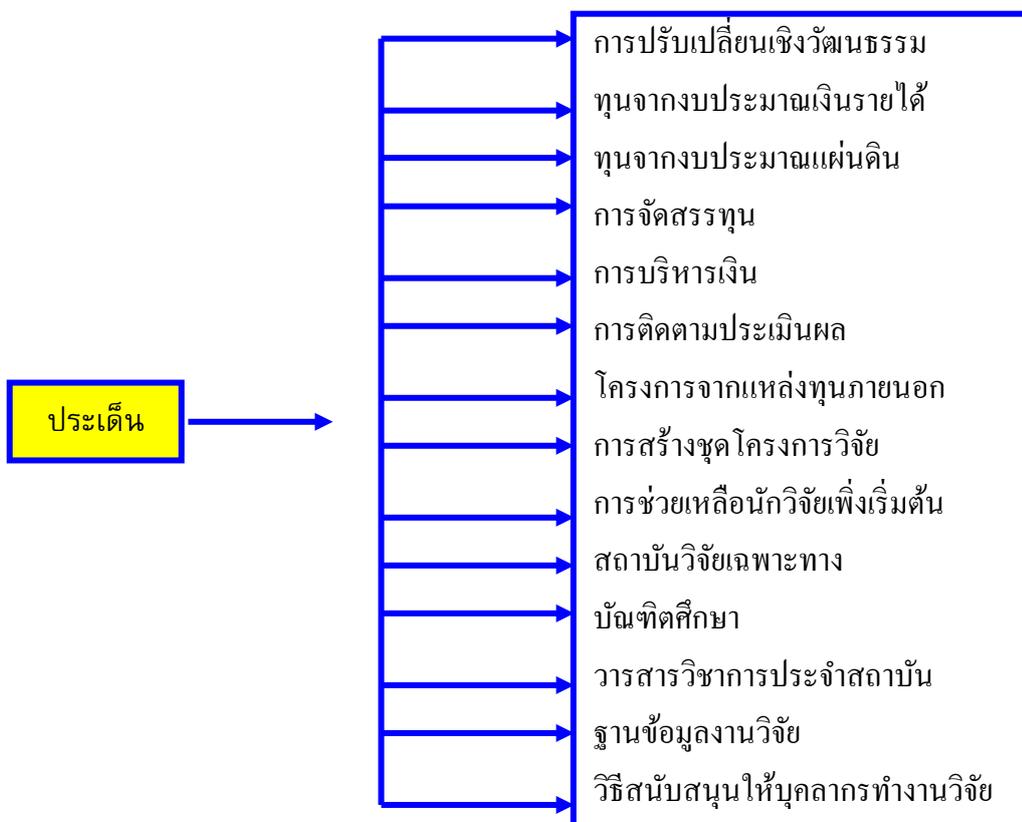
แนวคิดตามตัวแบบดังกล่าวโดยสรุปก็คือในขั้นแรกจะมีการกำหนดเป้าหมาย (Goals) ซึ่งเป็นประเด็นที่เอื้อต่อการสร้างบุคลากรสายผู้สอนและสายสนับสนุนในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ให้มีความสามารถในการทำวิจัยได้ กระบวนการนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการเสริมสร้างศักยภาพหรือ Capacity Building รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ ในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ให้นำไปใช้ในการสอนและเผยแพร่ได้อย่างเข้มแข็ง เป้าหมายที่ต้องสนใจด้วยก็คือยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ในด้านความมั่นคง เศรษฐกิจสังคมและการศึกษา ของจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.2 กรอบแนวความคิดที่ 2

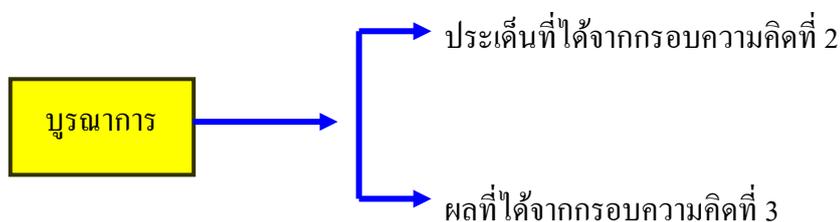
3.3 กรอบแนวความคิดที่ 3

นำประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาขบวนการที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้มาใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อหาข้อสรุปที่จะนำประเด็นที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานวิจัย คือ

3.4 กรอบแนวความคิดที่ 4

นำผลที่ได้จากกรอบความคิดที่ 2 และที่ 3 มาบูรณาการ

3.5 กรอบแนวความคิดที่ 5

นำประเด็นที่ได้จากการบูรณาการมาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสอบถามกลุ่มประชากรเป้าหมายแล้วนำค่าที่ได้มาเรียงจัดลำดับความสำคัญ

3.6 กรอบแนวความคิดที่ 6

นำผลที่ได้จากการศึกษาของทุกแนวทางมาใช้วิเคราะห์ระบบบริหารงานสำหรับมหาวิทยาลัยภูมิภาค

3.7 กรอบแนวความคิดที่ 7

เพื่อต้องการที่จะบูรณาการข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ จึงได้นำข้อสรุปที่ได้จากการศึกษามาให้บุคคลที่ 3 ประเมินค่าอีกครั้งหนึ่ง

นำระบบบริหารที่ได้จากการวิเคราะห์ จากกรอบแนวความคิดที่ 6 (เชิงคุณภาพ) และผลที่ได้จากการศึกษาเชิงปริมาณให้ผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ซึ่งเป็นบุคคลที่สาม ประเมินอีกครั้งหนึ่ง (Third-party Evaluation)

ได้ข้อสรุปเชิงนโยบายการบริหารงานวิจัยสำหรับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

4. การวิเคราะห์

ในการศึกษาวิจัยเรื่องระบบบริหารงานวิจัยสำหรับมหาวิทยาลัยภูมิภาค : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์ทั้ง Embedded Multiple Unit of Analysis และ Multiple-Case Design analysis ซึ่งต่างมีความหลากหลายในหน่วยวิเคราะห์ที่อยู่ใน Case เดียวกันจึงจำเป็นต้องนำมาศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Case Studies) อีกด้วย

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1.1 ข้อมูลที่เป็นทฤษฎีเก็บจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

4.1.2 ข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิใช้วิธีการ

- ประชุมเชิงปฏิบัติการ
- สันทนาการกลุ่ม
- แบบสอบถาม

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในด้านคุณภาพ (Qualitative Research) และในด้านปริมาณ (Quantitative Research)

4.3 ประชากรเป้าหมาย (Target Population)

กลุ่มประชากรเป้าหมายที่ทำการศึกษามีจำนวน 3 กลุ่ม กล่าวคือ

4.3.1 กลุ่มคณะผู้ทำการศึกษาร่วมประชุมระดมสมอง (Brainstorming) ทำการวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการ SWOT Analysis เพื่อค้นหาประเด็นยุทธศาสตร์ที่สนับสนุนสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ให้มีความสามารถในการทำวิจัยได้ (Capacity Building) ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ให้สามารถนำไปใช้ในการสอนและเผยแพร่ได้อย่างเข้มแข็งนอกจากนั้นจะค้นหาประเด็นยุทธศาสตร์พื้นที่ (Area Strategy) ในด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามกรอบแนวความคิดในการวิจัยกรอบแนวความคิดที่ 1

ต่อจากนั้นก็จะนำประเด็นยุทธศาสตร์ที่ได้จากการวิเคราะห์โดยกระบวนการ SWOT มาใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการอีกครั้งหนึ่งเพื่อสรุปประเด็นเฉพาะรูปแบบการบริหารที่ดีหรือเหมาะสมตามกรอบแนวความคิดในการวิจัย กรอบแนวความคิดที่ 2

4.3.2 กลุ่มประชากรเป้าหมายกลุ่มที่ 2 เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling) พิจารณากำหนดเฉพาะบุคลากรสายผู้สอนที่ดำรงตำแหน่งและที่เคียดำรงตำแหน่งฝ่ายบริหารระดับภาควิชาและระดับคณะ จากคณะหรือวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อดำเนินการสนทนากลุ่ม ค้นหาแนวทางการบริหารงานวิจัยตามประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาขบวนการที่เกี่ยวข้อง ตามกรอบแนวความคิดในการวิจัย กรอบแนวความคิดที่ 3

4.3.3 กลุ่มประชากรเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ได้มาโดยการสุ่มตามหลักสถิติสำหรับเป็นผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มาจากกรอบแนวความคิดในการวิจัย กรอบแนวความคิดที่ 4 และที่ 5 และได้นำไปทดสอบหาความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ก่อนนำไปใช้

4.3.4 มาตรฐานของการให้ระดับน้ำหนัก คะแนนจากแบบสอบถามนั้น ได้กำหนดไว้ 5 ระดับคือ

ถ้าตอบช่องมากที่สุดให้	5	คะแนน
ถ้าตอบช่องมากให้	4	คะแนน
ถ้าตอบช่องปานกลางให้	3	คะแนน
ถ้าตอบช่องน้อยให้	2	คะแนน
ถ้าตอบช่องน้อยที่สุดให้	1	คะแนน

4.3.5 เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมาย

ใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) โดยแปลค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean : T) ซึ่งวิธีนิยมใช้กันคือ การใช้ขอบเขตที่แท้จริง (Exact Limits) คือใช้ค่าที่อยู่ระหว่างขอบเขตทางต่ำ (Lower Limit) กับขอบเขตทางสูง (Upper Limit) ของจำนวนที่ต่อเนื่องหรือค่าที่อยู่ตั้งแต่มาตราวัดอันตรภาคชั้น (Interval Scale) ขึ้นไปถึง (Interval Ratio Scale) (วัน เดชพิชัย 2535 : 531)

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.50 – 5.00 ระดับมากที่สุด	(5) = ดีเด่น
3.50 – 4.49 ระดับมาก	(4) = ดีมาก
2.50 – 3.49 ระดับปานกลาง	(3) = ดี
1.50 – 2.49 ระดับน้อย	(2) = พอใช้
1.00 – 1.49 ระดับน้อยที่สุด	(1) = ควรปรับปรุง

การวิเคราะห์ผลในขั้นนี้ เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์ทัศนคติและประสบการณ์ของอาจารย์หรือบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานวิจัย ตัวแปรและตัวชี้วัดมีความหลากหลายซับซ้อน จึงใช้เทคนิคการวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) เพื่อหาความเกี่ยวพันกันระหว่างมิติพื้นฐานที่อยู่ในตัวแปรและตัวชี้วัดในการบริหารงานวิจัยที่ผู้ตอบระบุและให้น้ำหนักความสำคัญ ผลจากการวิเคราะห์ตัวประกอบนี้จะนำไปวิเคราะห์ร่วมกับผลการวิเคราะห์ SWOT และการทำ Focus Group ในขั้นต่อไป

5. นำผลสรุปที่ได้จากการศึกษาทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณมาวิเคราะห์ให้เป็นระบบบริหารงานวิจัยสำหรับมหาวิทยาลัยภูมิภาค ตามกรอบแนวความคิดในการวิจัย กรอบที่ 6 จากนั้นก็นำกลับไปให้ผู้ใช้งาน หรือ Users ออกความเห็นอีกครั้งเพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือในการปฏิบัติ

6. นำผลที่ได้จากกรอบแนวความคิดในการวิจัย กรอบที่ 6 ไปให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือ Stakeholder ซึ่งเป็นบุคคลที่สามประเมินอีกครั้งหนึ่ง (third-party evaluation) ตามกรอบแนวความคิดในการวิจัย กรอบที่ 7 แล้วสรุปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ต่อไป